

KÜLTERÜLETI VOLT LAKTANYÁINK HASZNOSÍTÁSI LEHETŐSÉGE

BÁRSONY RÓBERT

THE POSSIBILITY OF OUR FORMER BARRAKS

I briefly go through the overview of security environment and security challenges of Hungary in the beginning of the 21st century. I write in more detail about the causes and effects of the migrant crisis. Thereafter i move on to the situation of the outskirts military objects. Due to social and economic changes at the end of the 20th century the structure of the Hungarian Defense Forces and the number of its functioning barracks have changed significantly. A significant part of these barracks are located in the outskirts, on the borders of settlements. Barracks in provincial towns were dismantled after quick decisions leaving behind established infrastructure and buildings which have been disused and dilapidated even up to this day. We have to look for ways to utilise disused facilities and decrease the environmental damage still detectable around these areas today.

In the case of decommissioned barracks, opportunities should be sought, also in connection with migratory pressures, which point to the possibility of utilizing objects that can also be found in abandoned outlying areas and aim to reduce the environmental damage that can still be found there. The first impression of those coming to the settlement from elsewhere is the nature of the outskirts, and a weedy and crumbling facility can be quite disillusioning. One of the main attractions of the peripheral zones is the beauty of the landscape, the damage of which impairs the recreational opportunities of the people living in the interior. I included those barracks on the outskirts in a table, which can be used in the first round. I conclude that one aspect of sustainability would be rebuilding and utilising the disused facilities.

BEVEZETÉS

A volt katonai objektumok esetén a hasznosíthatóság egyik célszerű lehetősége, hogy az Magyarország biztonságához kapcsolódjon. A laktanyák jelentős része külterületeken, a települések szélén található. A városzéli területek és a városkörnyék népességgyarapodásának a folyamata - a szuburbanizáció - a rendszerváltozást követően gyorsult fel. A települések külterületei általában tanyák, majorok, szőlőhegyek, zártkertek, bánya és ipartelepek, őrházak és forgalmi települések, külterületi szociális intézmények, üdülők, külterületi szálláshelyek, üdülőként használt ingatlanok, cigánytelepek, de ide sorolhatjuk a külterületeken lévő elhagyott laktanyákat is. A külterületi szuburbanizációban részt vesznek a városokból kiszoruló elszegényedett emberek, de a gazdagabb rétegek is, így a folyamat nem nevezhető homogénnek.

1. MAGYARORSZÁG JELENLEGI BIZTONSÁGI KÖRKÉPE RÖVIDEN

A kétezres évek legelejétől nagyot fordult a világ biztonsági szempontból. Gyakoriakká váltak a terrortámadások és állandó, tömeges migrációs hullám érte el Európát. Magyarország fenyegetettsége ennek ellenére jelenleg nem túl jelentős. Hazánkban nincsenek párhuzamos társadalmak, mint Nyugat Európában, nincsenek olyan zárt közösségek, ami célpont lehetne.

Az új típusú koronajárvány elterjedése világosabbá teszi „*a tömeges, ellenőrizetlen és illegális migráció és biztonsági kockázatok növekedése közötti összefüggést, adott esetben az egészségügyi kockázatok vonatkozásában*” (MAGYAR KÖZLÖNY 2020. p. 2107.). A biztonsági környezetünk megváltozása okán az öt különleges jogrend mellé 2016. évtől Magyarország alaptörvényének 6. módosítására került sor, bevezetésre került a terror-veszélyhelyzet 6. különleges jogrendi elemként.

2. BALKÁN

A jelenlegi helyzet azt mutatja, hogy Bosznia Hercegovina és főként Koszovó életképességét illetően sok a kérdőjel. Szerbia a kultúrájának és a vallásának gyökerét Kosovóban gyökeredzi és a mai napig igényt tartana az ország északi részének szerbek lakta többségi területére. Koszovóban az erősödő függetlenedési törekvések harci cselekményekhez vezettek 1999-ben. A Koszovóban található szerb katonai célpontokat NATO légicsapások érték, ami átterjedt Jugoszláviai stratégiai célpontokra is. Mindez az ENSZ BT felhatalmazása alapján történt. A koszovói biztonság és rend fenntartása érdekében 1999. június 12-én létrejött a KFOR nevű szövetséges nemzetközi békefenntartó haderő, ahol a magyar katonák azóta is váltásos rendszerben teljesítenek szolgálatot. 2008. évben kiáltották ki Koszovó függetlenségét. A cél ezzel az volt, hogy Európában minél többen ismerjék el. Újszerű jelenség volt, hogy Koszovó „*úgy kíván az európai integráció útján továbbhaladni, hogy öt EU tagállam még nem ismerte el*” (REMÉNYI 2014. p. 106.).

Bosznia-Hercegovinában a háború 1992-1995-ig tartott, amit 1995-ben a daytoni békeszerződéssel zártak le. Bosznia-Hercegovina, Jugoszlávia és Horvátország elismerte egymás szuverén egyenlőségét. A NATO-vezetésű IFOR/SFOR misszió 1995. december 20-tól 2004. december 2-ig települt az országban. Ezt az EU vette át, innentől kezdve van jelen az EUFOR erőivel. Jelenleg még kérdéses, hogy mikor vonhatók ki onnan a nemzetközi erők.

Bosznia-Hercegovinában állomásozó ENSZ-mandátumú európai erők (EUFOR) békefenntartóira és szervezetekre úgy tekint Bosznia, hogy ők már a társadalmuk része, azaz itt költik a pénzüket, helyi vállalatokat foglalkoztatnak, ezért a befogadó ország nincs rákényszerülve arra, hogy több forrást fektessen a védelmi szektorba.

Bosznia-Hercegovina esetleges darabokra hullásának esélye az egy évtizeddel ezelőtti helyzettel összevetve növekedett.

A Nagy Albánia terve komoly biztonsági kockázatokat hordoz, amit a különféle radikális albán fegyveres csoportok követelnek. A megosztott albánság egyre növekvő nemzeti identitásában létezik a nemzetegyesítő törekvés.

2.1. UKRAJNA

A gyönyörű fekvésű és lenyűgözően szép épületekből álló fővárosban - Kijevben a terciér szektor jól működik, az üzletek áruktól hemzsegnék. Ugyanakkor Ukrajnában a béke létrejötte Oroszországtól függ. A Krím elcsatolására gazdasági, geopolitikai, geostratégiai szempontból szüksége volt Oroszországnak. Az erőforrásokért és a területekért továbbra is aszimmetrikus formában indított támadások és harcok várhatóak. Az itt található gázkészletek Oroszországhoz kerülésével Ukrajna függése fenntartható. *„A Déli-áramlat megépítése így olcsóbb lehet, hiszen kisebb szakaszon kell a tenger alatt kikerülni Ukrajnát” (PADÁNYI et al. 2017. p. 39).*

A Kelet Ukrajnai lázadás következtében Novorosszija néven egyesült a szakadár Donyeck és Luhanszk megye. Mindkét megyében a szakadárok kikiáltották a megye függetlenné válását Ukrajnától. Szovjet típusú rezsím, jelentős korrupció, alacsony fokú demokrácia és széthulló kormány jellemi a belpolitikai helyzetét. A demokratikus átalakulás nem következett be. A feketegazdaság tovább bővült. A 2017. évi új ukrán oktatási törvény értelmében a középiskolai és a felsőoktatás nyelve ezentúl az ukrán, a kisebbségek nyelvén való oktatás pedig kizárólag az óvodákban és elemi osztályokban engedélyezett. Oroszország támogatja a kelet-ukrajnai területek szeparadista mozgalmait, ami erősíti az itteni függetlenedési törekvéseket. Ukrajna számára *„nemzetbiztonsági kérdés a kisebbségek nyelvhasználata”* - szerintük - *„eljött az a történelmi pillanat, hogy a nemzeti közösségek tagjait beolvassák a többségi ukrán nemzetbe”*.¹ Ukrajna helyenként a szétesés szélén áll és pogromok várhatóak Kárpátalján. Az Európai Unióhoz apró lépésekkel ugyan közelednek, de a csatlakozás nem a közeljövőben fog megvalósulni.

Ukrajna állami stabilitása és Oroszországgal való háborúja hatással lehet hazánk biztonságára is a várható nagyszámú menekültek Magyarországra áramlása vonatkozásában.

---

¹ <http://karpathir.com/2017/11/08/kijev-szerint-a-nato-az-o-partjukat-fogja-budapest-helyett/> (Letöltés ideje: 2020. 06. 15.)

2.2. AFRIKA, KÖZEL-KELET

2011-ig, az Arab tavaszig az Észak Afrikai országok utolsó nagy állomáshelyekként mintegy védőövként szolgáltak a délebről Európába irányuló migráció kapcsán.

A nyugat segítségével 2011-ben Moammer Kadhafi hatalmát megdöntötték Líbiában. A törzsek milíciákat alapítottak: Nyugat- és Közép-Líbiában 2012 közepe óta nincs központi hatalom, hanem két kormány és két parlament van, Tobrukban és Tripoliban. Az országban folyamatos anarchia, káosz, hatalmi belharc és polgárháború alakult ki. Ennek következtében megnőtt a menekültek száma is. A káoszt kihasználva Líbia tranzit országgá vált az Afrikai menekültek számára.

Majd az olasz-líbiai, EU-líbiai, EU-Niger megállapodás, a líbiai parti őrség megerősödése járultak hozzá a Líbiából az EU-ba érkező menekültek számának csökkenéséhez. Líbiában - Kadhafi a Nyugat Európai vezetők stabil partnere volt, Egyiptomban Mubarak az USA regionális fő szövetségese volt. Az őket ért invázióknak és rendszerváltozásoknak nem várt következményei lettek. Az addig stabil országok belpolitikai helyzete labilissá vált. Ehhez hozzájárul többek között a változó klíma, elsivatagosodás, kevésbé élhető környezet. Az előregedő Európához képest a lakosság száma rendkívül gyors ütemben nő. A Közel Kelet viszonylag közel fekszik Európához, így az ottani etnikai konfliktusokat helyben kell megoldani, hogy hatásai ne gyűrűzzenek be az EU területére.

A klímaváltozás következtében a Közel-Kelet és Észak-Afrika államai a kiszáradással, a kimerült talajokkal és az elsivatagosodással küzdenek. Nagy tavak száradnak ki és konfliktusok mindennaposak a fűrt kutak birtoklásáért. Itt jelentkezik elsősorban a rohamosan növekvő lakosság mellett a globális édesvíz szűkösség, mivel a vízkészlet elosztása a Földön egyenletlen és nem mindenhol kiaknázott. A Közel-Kelet a világ édesvíz-forrásokkal egyik leggyengébben ellátott területe. Az itteni demográfiai robbanás után nagy számban élnek a térségben fiatalok, akik a jövőkép hiánya, munkanélküliség, és a labilis gazdasági és politikai körülmények miatt működőképesebb és sokkal fejlettebb államokba vágynak. Célpontjuk Európa, mivel földrajzilag viszonylag közel fekszik és a fejlettebb arab államokban a letelepedés feltételei szinte teljesíthetetlenek a számukra.

3. A MIGRÁCIÓS ÉS MENEKÜLTVÁLSÁG HATÁSA

Olyan háborús veszélyt magukban rejtő konfliktusok korábban is előfordultak és a jövőben sem zárhatók ki, amelyek természeti erőforrások, például energiaforrások, ivóvíz birtoklása, illetve megosztása, vagy éppen a környezet megóvása érdekében robban ki.

Ezek a konfliktusok etnikai diszkriminációval is együtt járhatnak, amelyek akár erőszakos katonai cselekménnyé is átalakulhatnak abban az esetben, ha kettő vagy több etnikai csoport osztozik egy régió környezeti adottságain, és közülük valamelyik csak korlátozottan férhet hozzá az ott fellelhető természeti erőforrásokhoz. Ezek az országok közül sok a terrorizmus melegágya is egyben. Az instabilitás emberek tömegeit elűdözte a lakhelyükről, illetve a városokba menekülnek, valamint rengetegen indultak el Európa felé.

1. ábra: Főbb migrációs útvonalak
Figure 1. Main migration routes

Forrás: MH KIKNYP 2020. évi felkészítő előadása alapján, saját szerkesztés

„Ha a társadalmi-gazdasági tér két térsége, „A” és „B” között népességmozgás van, akkor meg kell vizsgálnunk, hogy mi jellemzi népességföldrajzi szempontból az „A” térséget, ahonnan a népesség elvándorol, és a „B” térséget, ahová a vándorlás történik” (TÓTH 2014. p. 170.). A környezetkárosítás és a klímaváltozás szűkössé teszi az erőforrásokhoz való hozzáférést. Ennek következtében a lappangó társadalmi, politikai és gazdasági gondok felerősödnek és ez az országok népességmegtartó erejét lecsökkenti, így kialakul az elvándorlás (1. ábra).

Magyarország déli határain felhúzott kerítések a védelem mellett „a kormányzópart politikai céljainak elérése érdekében felhasznált erőforrásokká váltak” (REMÉNYI et al. 2018/a. p. 230.).

Elgondolkodtató tény, hogy a vírus hatására a határzárak is működésbe léptek külföldön, még olyan helyeken is, ahol ezt eddig nem tudták, vagy nem

akarták megvalósítani, mivel egészségügyi kockázata is van a tömeges ellenőrizetlen bevándorlásnak.

A globális klímaváltozás, vízbőség és vízhiány, szárazság, élehetetlen környezet, az óceánok vízszintjének emelkedése és az adott térségek erőforrások szűkössege és zsugorodása, valamint a háborús térségek borzalmainak hatása migrációs hullámokat idéznek elő Európa irányába. Az élettér szűkülés komoly konfliktusok előidézője lehet.

Az Európát sújtó migrációs válság legfontosabb oka a muszlim világ társadalmi és gazdasági feszültsége. A földrajzi távolságok szerint *„beszélhetünk országon belüli, országok közötti, illetve kontinensek közötti népvándorlásról”* (PIRISI et al. 2019. p. 125.).

A menekültválság már összeurópai probléma, mivel minden tagállamot érintenek a hatásai és ellene egységesen kellene fellépni. Fontos lenne, hogy az EU külső határainál már meg legyenek szűrve a bevándorlók. *„Európa nemzeti radikalizálódása fokozódik a válságok nem megfelelő kezelésével”* (REMÉNYI et al. 2018/b. p. 264.).

2020. március elején, mivel Törökország nem kapta meg az EU-tól a beígért pénzösszeget a menekültek ellátásának finanszírozása, így Erdogan elnök megnyitotta a határokat a migránsok előtt. Törökország az orosz érdekszférájú Szíria északi zónáját el akarja foglalni, ami szír-kurd terület. Ide akarják betelepíteni a szíreket a menekülttáborokból. Ezzel egyrészt megszabadulna tőlük, másrészt a területen letörné a kurdok hatalmát, mivel azok így szír többségi területekké válnának, így a kurd autonómia nem jöhetne létre.

A magyar kormány határozatlan időre felfüggesztette az illegális migránsok beengedését a tranzitzónába, főleg azok után, hogy a többségük az új típusú koronavírussal jelentősen fertőzött Iránon és Törökországon keresztül érkezik meg Európába. A COVID-19-pandémia 2020. évi rendkívül gyors terjedésével plusz váratlan kihívások elé állította a kormányokat, mivel az egész emberiséget érintő pandémiáról van szó.

Az USA-t az Észak-Afrikai labilitásért felelősség terheli, így nem maradhat ki a migrációs válság kezeléséből. Itt diktatórikus vezetésre szükség volt, mivel a lakosság erre volt szocializálódva, viszont az első számú vezetők elmozdításával a térség országai stabilitása megszűnt, ami elősegítette a migrációs áradat megindulását, elsősorban Líbián keresztül. A Közel-Keleti országokban világháborús helyzet is kialakulhat, ha a nagyhatalmak közt nem alakul ki konszenzus a megoldás tekintetében.

A magát Iszlám Államnak nevező terrorszervezetet az USA hozta létre, annak radikalizálódásáért így szintén felelősség terheli és nem maradhat ki a rendezés feladataiból, mivel a terrorizmus fokozódása idővel ismét veszélyeztetheti az állampolgárait, az európai fokozódó terrorveszélyről nem is beszélve.

A Föld energiakészletének jelentős része Afrikában van, de az eloszlása és a kihasználtsága nem ideális. Mindez fokozódó szegénységgel és korrupcióval párosul, így onnan is tömeges a kivándorlás.

Az európai normáktól eltérő identitású bevándorlók időnként előforduló törvénytöréseinek nem megfelelő kezelése a bűncselekmények számának növekedéséhez vezethet. 2015. év során migrációs válsághelyzet volt, de nincs arra biztosíték, hogy ismét nem történik meg. Törökországban közel 3 millió ember él menekültszállásokon. Európa vezetőinek le kell egymással ülni és közös álláspontban megegyezni, hogy hogyan kezeljék a konfliktusokat. Leginkább a schengeni külső határt is jelentő szerb – magyar államhatár szakasz az, ahol hónapok óta tömegesen léptek be - jog és törvényellenesen hazánk területére menekültek. Az illetékes hatóságoknak is fel kell készülni arra, hogy az exodus igen káros lehet a közrendre, közbiztonságra és a lakosságra.

A terrorizmus napjaink egyik legnagyobb globális biztonsági kihívásává vált. Nem ismeri az országhatárokat, ellenük a nemzetállamok önmaguk nem képesek hatékonyan és tartósan védekezni. A terrormigráció új fejlemény. *„Ami ma Európában történik, az nem a kulturális sokszínűség kivirágzása, hanem alapvetően két nagy kultúra versengése. Mi, magyarok, európaiak dönthetünk úgy, hogy feladjuk a magunkét és elfogadjuk a másikat. De ha nem így döntünk, ha meg akarjuk őrizni a görög-római kultúránkat, azt csak a keresztény alapok megtartásával tehetjük”* (HORVÁTH 2016. p. 176.).

„Magyarország globális értelemben nem tekinthető tipikus befogadó országnak. Hazánk továbbra is elsősorban az európaiak számára jelent célpontot” (KINCSES 2019. p. 494.). Az emberi fogyasztásra alkalmas víz is fontos tényezővé vált. *„Ma a statisztikák tanúsága szerint a Föld lakosságának közel kétharmada nem jut megfelelő minőségű vagy mennyiségű vízhez. Az előrejelzések alapján pedig húsz éven belül közel 2,5 - 3 milliárd ember fog szenvedni olyan súlyos vízhiányban, ami a megélhetést veszélyezteti”* (ÜRMÖSI 2013. p. 151.).

Ennek következtében nőni fog a „vízmenekültek” száma, ami fegyveres konfliktusokat eredményezhet. Az illegális migráció fokozódásával Európát is direkt módon fogják befolyásolni a várható az észak-afrikai és közel keleti vízkonfliktusok. A fokozódó szárazság és ivóvízhiány, polgárháborúk következtében további tömegek indulhatnak útnak.

„A 2015-ben beözönlött másfél milliós emberáradat rámutatott a szervezet tagállami megosztottságára és ebből fakadó cselekvésképtelenségére, a téves politikai kommunikációra és nehezen megvalósítható bevándorlás-politikára, a túlzott bürokráciára és az elégtelen védelmi mechanizmusokra, a megoldatlan külső határvédelemre” (BABOS 2019. p. 23.).

Mindezek figyelembevételével mindenképpen minimum védelmi rendszerre és a védelmi képességek fejlesztésére van szükség, hogy a folyamatot megállítsuk. Ezt a problémát csak közös összeurópai politikával lehet megoldani.

4. KÜLTERÜLETEKRŐL, ÉS AZ OTT TALÁLHATÓ KATONAI OBJEKTUMOKRÓL ÁLTALÁBAN

„Napjainkban az ország külterületi népességének csaknem a fele (48%) él tanyán, elsősorban az Alföldön. Ezt négy típus követi hasonló aránnyal (9-12%), majorok, a hegyek-szőlőhegyek, a kiskertek és a periurbán térségek” (BAJMÓCY et al. 2018. p. 11.). Ezeken kívül minimális százalékban találhatóak laktanyák, üdülőtelepek, ipari és bányatelepek. Az utóbbira példa a Komlón található - Béta akna, Kossuth akna, vagy Pécszett - István akna, de a városba betelepítések után már ezeken a területeken is csak néhányan élnek. Érdeemes fontolóra venni, hogy a felvázolt kihívások elleni védekezés szempontjából mily módon lehetne felhasználni a külterületeken található honvédségi objektumokat.

A Varsói Szerződés felbomlása után megszűnt az ellenségképünk, ami indokolta a honvédség létszámának és laktanyáinak jelentős csökkentését. Környezetvédelmi szempontból a laktanya bezárásokat nem követte azonnal a terület mentesítése. Laktanyák sora vált funkció nélküli, üres és lepusztult rozsdáövezetté Budapesten és vidéken.

A Magyar Honvédség alakulatainak a zöme a 2000-es évek elején szűnt meg. A rövid idő alatt bekövetkező és egyszerre történő leépítés az ingatlanpiaci árakat a kínálat megnövekedése miatt levitte, így a kereslet csekély volt. A területek hasznosítása vonatkozásában az önkormányzatok akkor voltak hatékonyak, ha a helyi közösség jó ötleteket vetett fel, vagy a terület fekvése (központi, perem) és a vállalkozók, önkormányzatok tőkeerőssége ezt a folyamatot erősítette.

Legtöbb városnak, községnek nem volt koncepciója a laktanyák hasznosítására, illetve döntésképtelen helyzetbe kerültek. Az önkormányzatoknak nem volt elég pénzük a komplexumok őrzésére, állagmegóvására és környezeti kármentesítésére. A városperemeket és külterületeket a lakosság egy része kedveli, mivel az életminőségüket viszonylag alacsony költségek mellett tudják javítani.

Ezek a területek egy elhanyagolt állapotú, gazzal benőtt, kihasználatlanul pusztuló laktanyák rontják a táj szépségét és az itt élők életminőségét. „Az olcsóbb életvitel, a telkek olcsósága és a táji szépség a szuburbanizáció kiemelt célterületévé emeli a külterületeket és egyéb belterületeket az alsóbb középosztály és a városból kiszorulóknak számára” (VASÁRUS 2018. p. 98.). A felhagyott közlekedési, ipari, katonai területek – a barnamezők – tartós újrahasznosítása ezért is fontos városfejlesztési feladat.

A kis- és nagyvárosok és Budapest egykori peremterületei is színhelyei voltak máig nem teljesen feltárt eseményeknek, ami a történelmünk megértéséhez elengedhetetlen.

Az eltelt évtizedben rendszeressé vált fővárosi kerületbejárásaink egyik érdekes eseménye volt, hogy a HM által meghatározott feladatok végrehajtása mellett a 31 éve elhunyt édesapám életútját is kutatva felfedeztem az a helyet, ahol 1944. októberben tanúja volt a „Teleki téri „Zsidó Ház” ostromának”, ami publikálásra is került korábban (VARGHA 1987. p. 19.).

Ezt a tényt jeleztük a Teleki téri eseményeket kutató csoportoknak, valamint a Honvédelmi Minisztérium Parlamenti Államtitkárának, a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Parancsnokának, akik örömmel vették az újabb adalékot az itteni borzalmak objektív feltárásához, hiszen eddig csupán elmondások álltak rendelkezésre. A feltárt forrásanyag be is került a Dohány utcai Zsinagóga levéltárába. Az 1800-as években Pest jelentős külvárosa volt a Külső-Józsefváros. A közeli pályaudvar létesítésével és a lakosság felduzzadásával párhuzamosan fellendülő kereskedelem következtében nagy létszámú zsidó közösség jött létre a Teleki téren és környékén. A második világháború itteni harci cselekményei megértése a kevés forrás miatt nem egyszerű, de minden egyes mozaik kutatása és összeillesztése szükséges ahhoz, hogy az ártatlan áldozatok emléke és a róluk való hiteles megemlékezések gyakorlása megvalósulhasson. Józsefváros azóta is keveset változott a Teleki tér környéki részén. *„A kerület keleti, többszintes zárt beépítésű részén még mindig sok a lepusztult, elhanyagolt épület. Különösen igaz ez a megállapítás a Teleki térről a Kálvária térig, elsősorban a mellékutcákban, ahol minden második épület állaga szörnyű, a belső udvarok gondozatlanok, sok az üres telek, melyeken nem parkolók, hanem szemétdombok vannak”* (CSAPÓ et al. 2015. p. 294.). Budapest terjeszkedésével természetesen ez a terület már nem városszél, hanem jelentős belterületnek számít. A városok terebélyesedése az egykori külterületeket is lassan bekebelezi és integrálja a város vérkeringésébe.

Példának okáért a Baranya megyei Komló város - Mecsekfalva völgy irányába eső része korábban városszéli legelő és domboldalon fekvő búzaföld volt, majd később a bányászat fejlesztésével e terület egy részén épült fel Körtvélyes elnevezésű városrész.

A közeljövőben itt létesítendő büntetés-végrehajtási intézet és ipari park fejlesztés indukálhatta, hogy a Mecsek csodálatos völgyében fekvő Sikonda tavai és termálfürdője felé vezető úttal egy újabb kapcsolati utat létesítenek, így már nem egy elszigetelt terület lesz ez a városrész, hanem szervezettebben illeszkedik a városhoz, mivel az itteni foghíjakat is beépítik. Nagyobb kiterjedésű sík területtel egyébként Komló nem rendelkezik, a település fejlesztése és terjeszkedése szempontjából a geológiai és domborzati adottságok kedvezőtlenek a meredek völgyekkel, árkokkal és dombokkal tarkított felszínen.

A volt katonai létesítmények építészeti örökségeknek tekinthetőek, mivel *„védelemre méltó értékkel rendelkező építészeti objektumok (utak, hidak, épületek, kertek, műtárgyak, földművek) és ezek romjainak, maradványainak összessége”* közé sorolhatóak (PAP et al. 2005. p. 172.).

A folyamatosan bővülő vizsgálódásom során eddig 141 db megszüntetett laktanyát kerestünk fel Magyarország egész területét bejárva. Ebből 16 a fővárosban, 34 a megyei jogú városokban, 73 városokban, 18 pedig a falvakban volt. A megszüntetett laktanyák területi eloszlása egyenetlen. A Duna-Tisza közén és a főváros környékén jóval sűrűbben helyezkednek el, mint a Tiszántúlon vagy az Észak-Dunántúlon.

A vizsgált laktanyák közel kétharmada (90 db) a települések szélén, vagy azokon kívül, harmada (51 db) a települések belső részein helyezkedett el. A belterületi laktanyák többsége a városok szövetébe integrálódott, illetve egyre több helyen van koncepció a jövőjükkel kapcsolatban. A belterületeken a társadalmi igény és az erre szánt költségvetés megvolt a hasznosításra, mivel a közintézményi övezeten belül fekszenek. A település széli, vagy külterületeken található laktanyák viszont már nem annyira kelendőek. Ezen kisvárosok közül megemlítem Szentendrét. E városról 2018. év során Csapó Tamás írt tudományos publikációt Szentendre településmorfológiájában. Szinte vele egy időben jártunk a területen. Itt korábban szovjet és magyar laktanya is működött. Az Izbégi magyar laktanya a város külterületén Szarvashegytelepen fekszik. „A 16 hektárnyi egykori laktanya fele napjainkban rozsdáövezet, a másik felén Airsoft- és Paintball-pálya működik” (PAP et al. 2018. p. 57.). A volt szovjet laktanya rozsdáövezet és pusztul a város Budapest felőli peremén.

A települések szélén, vagy kívül található hasznosítható laktanyákat és a róluk való rövid helyzetértékelést táblázatba gyűjtöttük, de a terjedelem korlátai miatt ez nem kerül be a mostani írásba. Ezen laktanyák közül elsősorban a képeken láthatóakat lehetne első körben hasznosítani a védelmi kihívások és a migrációs nyomás kivédése szempontjából, a többi az idő előrehaladásával vagy hasznosult, esetleg jelentéktelen, vagy már lebontották. A külvárosokban, illetve a külterületeken is vannak nagy múlttal rendelkező épületek, amelyekről érdemes lenne gondoskodni, azokat felújítani a pusztulásra ítéelésük helyett. Egy részük részben rozsdáövezet, a többi kihasználatlanul pusztul.

„A laktanyák megszerzése és az ehhez szükséges befektetés olyan nehezen likvidálható vagyonhoz juttatta az önkormányzatokat, amelyet végül csak igen nagy nehézségekkel (ha egyáltalán) voltak képesek gazdaság- vagy településfejlesztési célok szolgálatába állítani” (DANNERT et. al 2016. p. 39.). Az Újpest északi csücskében található Petőfi Sándor laktanya egy részén jelenleg autószaalon épül, a másik felén lévő legénységi épületek kihasználatlanok.

Tovább haladva Dunakeszi irányában található a Vízmű és már csak elszórt külterületi ipari park, valamint az Ezred utcai kis lakótelep az egykori Dobó István laktanya területén. A laktanya 4 jó állapotú épülete kihasználatlan, bár körbe kerítették magántulajdon felirattal ellátva. A laktanya többi területét beépítették ipari üzemekkel (Login Business Park 41 db Kft-je és egyéb kisebb üzemek).

Tovább haladva Dunakeszi irányában a kparcellázott telkeken különféle üzemeket terveznek építeni, valamint a terciér szektor ez irányú terjeszkedésével lassan Dunakeszi városa is összeér Újpesttel. Hasonló a helyzet a fővárosi agglomerációs gyűrű több települése vonatkozásában.

4.1. PUSZTULÓ ROZSDAÖVEZETEK HASZNOSÍTHATÓSÁGA

A parlagon fekvő objektumok többségében az épületek viszonylag jó állapotban vannak, de folyamatosan tapasztalható a romlásuk, mivel hosszú évek óta senki sem határozott a felújításukról és a hasznosításukról. Katonatiszt szemmel nézve pedig elkésérítő látványt nyújtanak, mert szinte valamennyit láttuk akkor is mikor még üzemeltek és étellel teli volt a környékük. Egy esetlegesen megnövekedő migrációs nyomás kivédésére a határ közeli és távolabb fekvő település széli laktanyák is alkalmas bázisai lehetnek a védekező erőknek.

- Marcalitól Mesztegnyő felé elhelyezkedő volt 44. Tóth Ágoston Tüzérandár épületei is üresen állnak, mint ahogy Pécs szélén a Budapest felé vezető 6-os főút mellett található 101. „Szigetvári” Zrínyi Miklós Vegyes Tüzérandár épületei is. Marcaliban Inkurrencia Tároló raktár volt a területen a felszámolást követően, ahol a megszűnt alakulatok technikáját adták le egykoron, ezeket itt értékesítették is. Baka bolt települt még ide, de bezárt. Olajszenyvezés mentesítés volt a területen.
- A Nagyatádtól Tarany irányában található Budai Nagy Antal laktanya a délszláv háború idején befogadta a menekülteket, ezt a menekülttábort a walesi hercegnő, Lady Diana is meglátogatta.
Azóta viszont az épületek ott is kihasználatlanok. A területre mezőgazdasági, ipari üzem, fuvarozó és autószerelő cég, Bakos marcipán üzem költözött.
- Cegléd után Törtel irányában található a Dózsa György laktanya. Itt jó állapotban maradtak az épületek, de kihasználatlanok. Ugyanez a helyzet Kiskőrös szélén, a Soltvadkert irányában található volt MH 93. Petőfi Sándor Vegyvédelmi Ezrednél is, valamint Mezőkövesd után a Szentistván felé vezető útnál található laktanya esetében is. Szolnok szélén Hatvan irányában lévő Légvédelmi tüzér, mélységi felderítő laktanya vonatkozásában sem lehet mást tapasztalni, mivel üresen áll és a terület gazzal fedett. Baja után Vaskút irányában található volt MH 108. Mészáros Lázár Gépesített Lövészandár épületeinek egy részét legalább hasznosították ipartelepként, a többi épület üresen áll.

Az eldugottabb helyen fekvő kistelepülések külterületi laktanyáit is lehetne hasznosítani a védelem, vagy egyéb célokra. Ezek közül hármat 2020. év májusának végén kerestem ismét fel, a tömegközlekedést használva, majd hosszú gyaloglás után megközelítve azokat.

Ezek Somogy megyében a Kiss János laktanya és lőszerraktár, amely Kapolytól jó pár kilométerre Igal irányában az erdő közepén fekszik, valamint a Tab után Bábonymegyer és a 65-ös főút irányában fekvő egykori szovjet lőszerraktár objektumai.

A főváros közelében pedig Nagytarcsán a volt Puskás Tivadar laktanya üresen álló épületei is hasznosításra várnak. A kapolyi és nagytarcsai objektumokat a HM Ei. Zrt. őrzi.

Olyan társadalmi szervezetek is helyet kaphatnának ezekben az objektumokban, amelyeknek eddig nem volt megfelelő mennyiségű irodája, vagy objektuma, pedig egy válsághelyzetben jelentős számú előerővel rendelkeznének, ami az ország védekező képességét erősítené. Békeidőben pedig szerepük lehetne az ifjúság hazafias nevelésében, valamint a Honvédelmi Sportszövetséggel együttműködve a nem katonai pályát elképzelő fiatalok orientálásában a honvédség tartalékos rendszere felé.

Egyes épületek még karantén-szállásként is funkcionálhatnak felújításuk után. Szép példák akadnak Európában az elhagyott épületek hasznosítása terén. Ilyen például egy 1968 óta üres cementgyár Barcelona közelében, amiből egy építész modern lakást alakított ki (1-2. kép).

1. kép: A régi cementgyár kívülről
Photo 1. The old cement factory from outside

Forrás: Bofill, R. 2020

2. kép: Lakás a régi cementgyárban
Photo 2. Apartment in the old cement factory

Forrás: Bofill, R. 2020

ÖSSZEGZÉS

Az elhagyott laktanyaépületek és objektumok országos szintű területi állapotának egyéni monitorozása sok időt és rengeteg utazást igényel és az idő előrehaladásával a tapasztalt állapotok is változnak, de általában lassan. A külterületeken található megszüntetett laktanyák esetében is keresni kell a döntéshozóknak azokat a lehetőségeket, melyek a hátrahagyott objektumok hasznosíthatósága lehetőségére mutatnak és az ott máig fellelhető környezeti károk csökkentésére irányulnak.

A fenntarthatóság egyik aspektusa lehet itt is, ha a településszéli, vagy külterületi objektumokat meg lehetne újítani és ismét használni. A területek jelen állapotukban szennyezik a környezetet, komoly költségekbe kerülő mentesítésük és felújításuk után viszont hasznosíthatóak lennének. A peremzónák egyik fő vonzereje a táji szépség, ennek károsodása rontja a belterületen élők rekreációs lehetőségét és az itt élők életminőségét.

Szükség van a települések megújuló képességére (reziliencia) ezeken a gondozatlan részekén is, gyorsítani kell a kihasználatlan laktanyák hasznosulását a külterületeken is. A volt katonai létesítmények építészeti örökségeiknek tekinthetőek, mivel védelemre méltó értékkel rendelkező építészeti objektumok, ezért hiba lenne a lebontásuk.

A mentesítetlen területek rendezése és a még kihasználatlanul pusztuló, a honvédség vagyonkezeléséből kikerült laktanyák hasznosítása, illetve a honvédség által őrzött üresen álló laktanyák életre keltése Kormánylépések megtételét igényli. A felújított épületeknek szerepük lehet az új típusú vírussal fertőzött emberek karantén-szállásának, vagy akár a hajléktalanok elhelyezésének megoldásában is, akik fokozottan ki vannak téve a vírushelyzet veszélyeinek.

IRODALOM

- BABOS T.** (2019): A biztonság globális és európai összefüggései. Hadtudomány XXIX. évfolyam 2019/4. szám, Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest, p. 23.
- BAJMÓCY P. - MAKRA ZS. - TÓTH L.** (2018): A hazai külterületek átalakulása 1990 után. Településföldrajzi Tanulmányok VII. évfolyam 1. szám 2018/1., Szombathely p. 11.
- CSAPÓ T. - LENNER T.** (2015): Budapest településmorfológiája. Savaria University Press, Szombathely, p. 294.
- DANNERT É. - PIRISI G.** (2016): Demilitarizálódó kisvárosok – a katonai barnamezők hasznosításának helyi sikerei és kudarcai. Területfejlesztés és innováció 10. évf. 2. sz., Pécs p. 39.
- HORVÁTH P.** (2016): Mezopotámia háborúi. Zrínyi Kiadó, Budapest p. 176.
- KINCSES Á.** (2019): A Magyarországon élő külföldi kötődésű népesség területi jellegzetességei, 2011-2017. Területi Statisztika, Budapest, p. 494.
- PADÁNYI J. - TOMOLYA J.** (2017): Háború és béke Ukrajnában, avagy keleten a helyzet változatlan. 2. rész. Hadtudomány 2017/3-4. szám, Budapest p. 39.
- PAP N. - SZALAI G.** (szerk.) (2018): Táj geográfus ecsettel. Pécsi Tudományegyetem Természettudományi Kar, Pécs p. 57.
- PAP N. - TÓTH J.** (szerk.) 2005: Terület- és településfejlesztés I. / A terület- és településfejlesztés alapjai. Pécsi Direkt Kft. Alexandra Kiadója, Pécs p. 172.
- PIRISI G. - TRÓCSÁNYI A.** (2019): Fejezetek a társadalomföldrajz világából. Publikon Kiadó, Pécs p. 125.
- REMÉNYI P.** (szerk.) (2014): Állam és nemzetépítés a Nyugat - Balkánon. Mediterrán és Balkán Fórum 3. különszám, Publikon Kiadó, Pécs p. 106.
- REMÉNYI P. - VERS R.** (SZERK.) (2018): Az iszlám és Közép-Európa Geopolitika és migráció. PTE TTK, Pécs, p. 230., p. 264.
- TÓTH J.** (szerk.) (2014): Általános társadalomföldrajz I. - II. Dialóg Campus Kiadó, Budapest p. 170.
- ÜRMÖSI K.** (2013): A biztonság, a biztonság fogalma. Hadtudományi Szemle, 6. évfolyam, 4. szám, Budapest p. 151.

- VARGHA D.** (1987): Küzdünk híven. Magyar Ellenállók, Antifasiszták Szövetsége. Pécs, p. 19.
- VASÁRUS G. L.** (2018): A lakossági szuburbanizáció szerepe a hazai vidéki agglomerációk külterületeinek átalakulásában. Doktori (PhD) értekezés, Szegedi Tudományegyetem Földtudományok Doktori Iskola, Szeged, p. 98.

EGYÉB IRODALOM

- BOFILL, R.** (2020): Architect Spends 45 Years Transforming An Old Abandoned Cement Factory Into A Fairy Tale Home.
https://steampunktendencies.com/architect-spends-45-years-transforming-an-old-abandoned-cement-factory-into-a-fairy-tale-home/?fbclid=IwAR0DEaCRfF8LGUfao-LJ8pOFmW620cVcRu8_IaVhyqTLaifSHxcUs2z-3G4 (Letöltés ideje: 2020. 06. 01.)
- MAGYAR KÖZLÖNY** (2020): A Kormány 1163/2020. (IV. 21.) Korm. határozata Magyarország Nemzeti Biztonsági Stratégiájáról. 2020. év 81. szám, Budapest p. 2107. (Letöltés ideje: 2020. 10. 25.)